

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра спорту і спортивних ігор

Дипломна робота (проєкт)
магістра

з теми: **«МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З
ДОПІНГОМ В СПОРТІ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи FKS2-M22
спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Дударенко Андрій Дмитрович

Керівник: **Зубаль М.В.**, кандидат наук з
фізичного виховання та спорту, доцент

Науковий консультант: **Зданюк В.В.**,

кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: **Жигульова Е.О.**,

кандидат біологічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2023 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ БОРОТЬБИ З ДОПІНГОМ У СПОРТІ.....	9
1.1. Поняття допінгу в міжнародному праві	9
1.2. Роль міжнародних регіональних організацій у боротьбі з допінгом у спорті (на прикладі Ради Європи	17
1.3. Допінг і боротьба з ним	24
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ З ДОПІНГОМ У СПОРТІ.....	41
2.1. Міжнародно-правове регулювання боротьби з допінгом у спорті ..	41
2.2. Правовий статус та основні напрямки діяльності Всесвітньої антидопінгової агенції	48
2.3. Діяльність Міжнародного спортивного арбітражного суду з розгляду спорів, пов'язаних із порушенням антидопінгових правил	59
РОЗДІЛ 3. НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ДОПІНГУ У СПОРТІ.....	68
3.1. Правове регулювання антидопінгової діяльності в Україні.....	68
3.2. Заходи попередження використання допінгу в спорті в Україні.....	73
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВАДА – Всесвітнє антидопінгове агентство;

ДЮСШ – дитячо-юнацька спортивна школа;

МК МОК – Медична комісія Міжнародного олімпійського комітету;

МОК – Міжнародний олімпійський комітет;

МСО – Міжнародна спортивна організація;

МСФ – Міжнародні спортивні федерації;

НАДА – Національні антидопінгові агенції;

ООН – Організація Об'єднаних Націй;

САС – Спортивний арбітражний суд.

ВСТУП

Актуальність теми. Спорт займає особливе положення в сучасному суспільстві, є частиною життя багатьох людей, включає: масовий спорт, або «спорт для всіх», спорт вищих досягнень, або аматорський спорт і, нарешті, професійний спорт як основний вид професійної діяльності.

Сьогодні ніким не заперечується той факт, що спорт серйозно впливає на фізичне та психічне здоров'я населення. Спортивна хартія Європи визначає спорт як всі форми фізичної активності, які шляхом випадкової чи організованої участі ставлять собі за мету вираження чи вдосконалення фізичного та психічного благополуччя, формування соціальних відносин чи отримання результатів у змаганнях усіх рівнів [29; 31; 33].

Конкурентоспроможність спортсменів є прямим наслідком особливої ролі спорту в сучасному глобалізованому світі. Незалежно від того, на якому рівні знаходиться спортсмен-аматор, бажання перемогти за всяку ціну і отримати за це винагороду у нього не менш сильне, ніж у професіонала. Часто спортсмени намагаються використати всі способи досягнення результатів, включаючи заборонені, такі як допінг. Допінг не завжди був заборонений у спорті, хоч і вважалось, що його використання прямо суперечить принципам справедливої гри [7, с. 32-41; 11, с. 24-28].

Питання боротьби з допінгом у спорті обговорюються не лише юристами на міжнародному рівні. Цими питаннями протягом багатьох десятиліть займаються також фахівці в інших галузях, експерти різних сфер діяльності, вводяться нові методи боротьби з цим застосуванням, але при цьому форми та види допінгу також удосконалюються, що створює певні проблеми при протидії його використанню учасниками спортивних змагань. Усе це робить правове регулювання боротьби з допінгом дуже складним [11, с. 24-28].

Міжнародне антидопінгове право є проблематичним інститутом міжнародного спортивного права. На сьогоднішній день воно має безліч різних проблем, частина з них легко вирішується, інша частина найближчим часом навряд чи зрушиться з місця. Які питання залишаються невирішеними, сказати важко, але певні кроки в поліпшенні ситуації зробити необхідно. Ця проблема не є до кінця вирішеною і з юридичного боку, оскільки узаконена система покарань за вживання допінгових препаратів як у міжнародному спортивному русі, так і в окремих країнах, або не є достатньо ефективною, або відсутня взагалі (у законодавстві низки країн покарання за вживання допінгу не передбачаються) [7, с. 32-41].

Випуск нових фармакологічних засобів, що рекламуються з метою отримання прибутку, часто призводить до того, що справжні можливості того чи іншого препарату значно перебільшуються, а це підштовхує спортсменів та деяких спортивних керівників до використання цих препаратів для досягнення перемог у змаганнях. Річ у тім, що високі результати у міжнародних змаганнях забезпечують значні соціальні та економічні вигоди, вирішують у ряді випадків певні політичні та ідеологічні завдання [22, с. 154-159].

Ефективність боротьби з допінгом у спорті багато в чому залежить від системи організації. Слід зазначити, що спочатку організаційні основи боротьби з допінгом мало перебували у зоні уваги учених. Основні зусилля спортивної та медичної науки були спрямовані на вивчення впливу допінгу на організм спортсмена, на пошук методів його виявлення, біохімічних складових, а також здешевлення процедур допінг-контролю та пошук найпростіших та найефективніших його процедур. У зв'язку з цим дослідження організаційних засад боротьби з допінгом актуальне теоретично та практично [7, с. 32-41; 11, с. 24-28].

Будучи частиною суспільства, спорт відбиває процеси, які існують у житті людей. Проблема застосування допінгів спортсменами тісно пов'язана з проблемою зловживання наркотичними речовинами (наркоманією), що

набули широкого поширення останнім часом особливо серед молоді. Небезпечним є прийом допінгових препаратів спортсменом і для оточуючих, оскільки вживання низки препаратів призводить до зміни його поведінки б (наприклад, до підвищення агресивності), невмотивованих дій, що може спричинити виникнення соціально небезпечної обстановки.

Важливим аспектом боротьби з допінгом у спорті є педагогічний. Довгий час йому не приділялося належної уваги. Зараз, відповідно до документів міжнародного спортивного руху, розробці та впровадженню антидопінгових освітніх програм відводиться одне з головних місць. Важливою стороною педагогічного аспекту є виховна робота. Незважаючи на велику кількість публікацій, у комплексі ця проблема не розглядалася, а педагогічні та організаційні питання проблеми боротьби з допінгом виявилися недостатньо розробленими [9, с. 132-133; 56, с. 205-208].

Це значною мірою пов'язано з тим, що результати допінг-контролю на міжнародних змаганнях розголошуються лише з дозволу виконкому Міжнародного олімпійського комітету (далі – МОК) та виконкомів міжнародних спортивних федерацій (далі – МСФ). Інформація про роботу Медичної комісії МОК (далі – МК МОК) обмежена, а у ряді країн публікація матеріалів з певних аспектів функціонування великого спорту перебувала під заборонаю. Все це додає додаткової актуальності та необхідності дослідження організаційних основ боротьби з допінгом. Передбачається, що недостатня дієвість системи організації боротьби з допінгом має насамперед соціальні детермінанти, врахування яких дозволить підвищити її ефективність.

У даній роботі проаналізовано організаційні та соціально-педагогічні аспекти боротьби з допінгом у спорті, використано комплексний підхід при з'ясуванні змісту поняття «допінг», уточнено визначення поняття «допінг», що враховує його багатоаспектність, проаналізовано позитивні та негативні сторони організації боротьби з допінгом у спорті, обґрунтовано шляхи її раціоналізації.

На основі відображення об'єктивних закономірностей тренувального процесу та соціальних умов, впливу допінгу на організм, сформульовані засади організації ефективної боротьби з допінгом у спорті.

Отримані результати дослідження щодо визначення обґрунтованої оцінки існуючої системи боротьби з допінгом у спорті, виявлення недоліків та позитивних сторін цієї системи, її впливу на виховання спортсменів дозволяють визначити шляхи підвищення її ефективності. Вивчення матеріалів даного дослідження може сприяти формуванню розуміння ролі боротьби з допінгом у спорті, основних тенденцій розвитку та шляхів підвищення її ефективності у спортсменів, тренерів та спеціалістів фізкультурно-спортивного руху.

Об'єкт дослідження – відносини, які виникають між спортсменом та спортивними організаціями, які контролюють застосування допінгу в процесі змагань.

Предмет дослідження – об'єктивно обумовлена соціальними чинниками структура організації, форми та зміст боротьби з допінгом у спорті.

Мета роботи полягає в аналізі організації різних аспектів боротьби з допінгом у спорті та визначенні ефективності організації цієї боротьби в сучасному спорті.

На основі сформованої мети були поставлені такі **завдання**:

- розкрити поняття допінгу в міжнародному праві;
- визначити роль міжнародних регіональних організацій у боротьбі з допінгом у спорті (на прикладі Ради Європи);
- дослідити міжнародні механізми з допінгом у спорті.

Методологічну основу дослідження становив комплекс загальнонаукових дослідницьких **методів**, з яких найбільш активно задіялися метод наукового аналізу та метод наукового синтезу (основні дослідницькі інструменти, що дозволили осмислити відповідну нормативну простору та правову дійсність), метод наукової класифікації та інші методи наукового

узагальнення знань (що дозволили систематизувати інструменти правового забезпечення та реалізації антидопінгових заходів), науковий метод індукції (від приватного до загального) та науковий метод дедукції (від загального до приватного), метод висування наукових гіпотез (основна з яких полягала у припущенні, що у загальному обов'язі регулювання превенції та припинення застосування спортивно-допінгових засобів переважає адміністративне право).

Задіяння методу системного аналізу та системного підходу забезпечило цілісність та комплексність дослідження, єдність його концептуального задуму та реалізації. Було використано ряд приватних наукових методів досліджень: порівняльно-правовий (компаративістський), юридико-телеологічний (цільовий), формально-юридичний.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці методів і засобів контролю та запобіганню використанню допінгу в спорті в Україні. Отримані дані можуть бути орієнтиром для тренерів у підготовці спортсменів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський, 4-5 квітня 2023 року) і висвітлені в одній науковій статті.

Публікації. Результати дослідження за темою кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра висвітлені в одній науковій статті.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 64 сторінках, 59 з яких основного тексту. Робота складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків та списку 57 використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Дослідивши теоретичні аспекти міжнародного регулювання допінгу у спорті можемо зробити ряд висновків:

1. Існуючі сьогодні формулювання «допінгу» в літературі є недостатніми і не відображають повністю всіх аспектів проблеми. Визначення допінгу має бути комплексним. На нашу думку допінг – це лікарські, інші засоби та методи впливу, які штучно підвищують ті функції організму, від яких залежить поліпшення спортивного результату; прийом допінгу пов'язаний з можливістю завдання моральної шкоди спорту та спортсмену, шкоди його здоров'ю, моральної та генетичної шкоди суспільству.

2. Використання допінгу в спорті, як і боротьба з ним, мають свою історію. У сучасному спорті боротьба з допінгом розпочалася практично одночасно з його виникненням. З організаційним зміцненням міжнародного спортивного руху, з отриманням нових даних про шкідливий вплив допінгу на організм спортсмена, громадська думка (особливо у спортивній сфері) все більше переконувалося в необхідності боротьби з ним. Однак для цього необхідно було знайти процедури, здатні чітко виявляти прийом допінгу спортсменами. Успіхи токсикологічного та біохімічного аналізу створили таку можливість, а зміцнення організаційних засад спортивного руху дозволило створити систему допінг-контролю, яка вперше почала функціонувати у 1968 році.

3. Чинна система боротьби з допінгом у міжнародному спорті та у спорті України недостатньо ефективна, не дозволяє повністю викоринити використання допінгу зі спорту вищих досягнень, у зв'язку з наявністю соціальних та особистісних факторів, що стимулюють використання допінгу спортсменами (комерціалізація спорту, недостатнє фінансування системи

допінг-контролю, незацікавленість спортивних керівників в ефективній боротьбі з допінгом, прагнення та інших).

4. Існуюча у міжнародному спорті форма організації боротьби з допінгом орієнтована, переважно, використання санкцій. Система міжнародних санкцій передбачає дискваліфікацію (тимчасову та довічну); на національному рівні, крім дискваліфікації, в окремих країнах використовуються позбавлення спортивних звань, штрафи, у низці країн (Англія, США) за використання допінгів спортсменами тренери, спортсмени, лікарі, оргпрацівники спорту можуть притягуватися до кримінальної відповідальності.

5. Важливим засобом підвищення ефективності допінг-контролю є міждержавні угоди щодо введення контролю на допінг у міжзмагальний період. Досвід короткочасної дії угоди між Україною, США та Німеччиною щодо такого контролю переконливо довів дієвість цього заходу. У боротьбі з допінгом слабо використовуються можливості пропаганди та агітації проти застосування допінгових препаратів спортсменами. Експерти та спортсмени вважають антидопінгову пропаганду ефективним методом виховання неприйняття використання допінгу спортсменами. Боротьба з допінгом у спорті допомагає у вихованні спортсменів на кшталт високої моральності, чесної спортивної боротьби. Проте, позиція експертів слабо ними аргументується, що робить необхідним передачу спортсменам достатнього обсягу знань для переконливого обґрунтування неприйняття допінгу. Крім того, є невеликий відсоток спортсменів та експертів, які вважають, що боротьба з допінгом не потрібна. Вони допускають можливість використання спортсменом будь-яких засобів, якщо це сприяє перемозі.

6. Дослідження показало, що рівень знань про шкоду допінгу для здоров'я, про засоби та засоби боротьби з ним серед викладачів інститутів та технікумів фізичної культури, тренерів ДЮСШ низький. Більшість тренерів та викладачів не проводить жодної роз'яснювальної роботи про шкоду допінгу для здоров'я та порушення норм моральності та спортивної етики

для юних спортсменів. Навчальні плани фізкультурних вузів, технікумів та коледжів не дозволяють зобов'язати викладачів проводити спеціальну та взагалі будь-яку роботу з самоосвіти у цій галузі та ведення «антидопінгового виховання». Велику шкоду боротьбі з допінгом завдає відсутність розробок з виховання спортсменів у дусі неприйняття допінгових препаратів, відсутність програм антидопінгового виховання.

В інститутах, коледжах та технікумах фізичної культури, питання боротьби з допінгом вивчаються недостатньо. Суттєві труднощі у боротьбі з допінгом виникають у зв'язку з недоступністю для масової аудиторії, у тому числі для студентів інститутів, коледжів та технікумів фізичної культури, методичних розробок та наукових матеріалів про різні аспекти допінгу та боротьби з ним. Негативний вплив на процес боротьби з допінгом у спорті робить його комерціалізація: спортивні організації та спортсмени, зацікавлені в отриманні максимального доходу від спортивної діяльності неминуче стають на шлях використання допінгу. Ефективним засобом боротьби з допінгом є публікація результатів допінг-контролю на всіх змаганнях, де він використовується.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акуленко Т. М. Вирішення спорів щодо вживання допінгу в Спортивному арбітражному суді. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 148. № 9. С. 7-11.
2. Акуленко Т. М. Основні етапи становлення та розвитку міжнародно-правового співробітництва щодо антидопінгової діяльності. *Evropský politický a právní diskurz*. 2019. Vol. 6. № 2. S. 53-59.
3. Акуленко Т. М. Особливості відповідальності за вживання допінгу в спорті: міжнародно-правовий аспект. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 10. С. 208-213.
4. Андрійченко С. С. Міжнародне спортивне право: доктринальне обґрунтування. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 4. С. 377- 380.
5. Антидопінгова конвенція, 1989. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_228#Text
6. Бехруз Х. Н. Міжнародно-правова відповідальність: теоретичний погляд: монографія. Одеса: «Юридична література», 2017. С. 125-156.
7. Білоцький С.Д., Бубліченко В.В. Міжнародно-правове співробітництво в боротьбі з допінгом у спорті. Альманах міжнародного права. 2015. Вип. 7. С. 32-41.
8. Бордюгова А. Нововведення щодо боротьби зі вживанням заборонених речовин і методів у спорті. Юридична газета on-line. 2015. № 5 (451). URL: <http://jur-gazeta.com/publications/practice/sportivnepravo/dopingkontrol.html>
9. Бордюгова Н.В. Правопорушення в спорті: допінг, поняття і історія розповсюдження. Часопис Київського університету права. 2010. № 1. С. 291-295.

10. Василенко М. Становлення спортивного права в Україні як галузі юридичної науки в контексті розвитку міжнародного спортивного права. Актуальні проблеми держави і права. 2017. Вип. 78. С. 34-40.
11. Вахрамєєва Н. А. Допінг в спорті: дилема духу спорту, прав людини та розвитку людських ресурсів. Міжнародні конференції, 2022. №1(1). С. 24-28.
12. Відомості Верховної Ради України. 1994. №14.
13. Всесвітній антидопінговий кодекс. Київ, 2015. 134 с.
14. Денисов Є. Легка атлетика проти допінгу. Легка атлетика. 2006. N12. С. 12-14.
15. Долбишева Н. Г. Організаційна структура та основні функції діяльності Міжнародного конвенту «Спорт Аккорд». Слобожанський науково-спортивний вісник. 2015. № 3 (47). С. 35-40.
16. Дубровський В.І. Спортивна медицина: підручник. Київ. 2002. 512 с.
17. ЕРАЗМУС+. Керівництво до програми (Programme Guide), 2019. URL: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/documentation/ErasmusProgrammeGuide_2020-UA%20final.pdf 2
18. Ізмайлова О. В., Щербак Ю. Є. Допінг і боротьба з ним : метод. посіб. Полтава: ПДПУ ім. В.Г. Короленка, 2005. 72 с.
19. Закон України «Про фізичну культуру та спорт»: Закон України від 24.12. 1993р.
20. Закон України «Про антидопінговий контроль у спорті»: Закон України від 15. 05. 2001р. Право України. 2001. No 83, ст.7.
21. Келлер В. С., Платонов В. М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. Львів: Українська спортивна Асоціація, 1992. 269 с
22. Клінічна фармакологія: навчальний посібник для студентів та інтернів мед. вузів та ін-тів (фак.) удосконалення лікарів: У 2 т. [За ред. І.К. Латогуза, Л.Т. Малої, А.Я. Циганенка]. Харків: Основа, 1995. 235 с.

23. Кодекс ВАДА. URL:
<https://www.WADAama.org/sites/default/files/resources/files/ВАДА-2015-coderu.pdf>.
24. Кодекс міжнародного спортивного арбітражу. URL:
<http://lib.sportedu.ru/GetText.idc?TxtID=1538>.
25. Корж В. П. Допінг вчора, сьогодні та завтра. Миколаїв: ІПП «Степ-інфо», 2006. С. 9–16.
26. Короткий Т. Р. Природа норм рекомендацій міжнародних міжурядових організацій (на прикладі рекомендацій ІМО у сфері охорони морського середовища). Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 61. С. 395-403.
27. Короткий Т. Р., Хендель Н. В. Міжнародні стандарти у сфері боротьби з допінгом. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2020. № 23. С. 148-154.
28. Мальона С. Допінг-контроль та його організаційно-правові основи. Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society, 2016. №3(19), С.32-35.
29. Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту 21 листопада 1978 року. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_350
30. Микитюк Н. С. Антидопінгова політика та її регулювання у спорті. Проблематика застосування. Молодий вчений. 2019. № 9. С. 422-426.
31. Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007.
32. Назаренко Л. Д., Костюніна Л. І., Тімошина І. Н. Проблеми використання допінгу в спорті. Педагогіко-психологічні та медико-біологічні проблеми фізичної культури і спорту. 2016. № 4. С. 107- 116.
33. Олімпійська Хартія. International Olympic Committee. URL:
https://nocodessa.org.ua/images/docs/Olympic_Charter_2_August_2016_UKR.pdf

34. Орлов О. О. Боротьба міжнародної спільноти з допінгом в спорті: роль та місце ЮНЕСКО. Міжнародна аналітика. 2019. № 3. С. 16- 29.
35. Офіційний сайт Спортивного арбітражного суда (Лозанна, Швейцарія). URL: www.tas-cas.org
36. Платонов В. М. Боротьба з допінгом в олімпійському спорті: кризис та шляхи його подолання. Наука в олімпійському спорті. 2016. № 2. С. 64-90.
37. Платонов В. М., Булатова М. М. Фізична підготовка спортсмена. Київ: Олімпійська література, 1995. 320с.
38. Португалов С.М., Панюшкін В.В., Агаєва Е.Н. Вплив рослинних препаратів м'якої дії і екдістен на фізичну працездатність і функціональний стан спортсменів. Теорія і практика фізичної культури, 1993. № 8. С. 44-45.
39. Про ратифікацію Антидопінгової Конвенції: Закон України від 15. 03. 2001 р. Юридичний вісник України. № 14. Ст. 588.
40. Про утворення Національного Антидопінгового центру: Постанова Кабінету Міністрів, № 1469. Офіційний вісник України, 2002. № 31, ст. 206.
41. Процик І. Р. Термінологія спортивного права. Вісник Національного університету Львівська політехніка. 2010. №675. С. 171-177.
42. Регламент Спортивного арбітражного суду. НОК. URL: <http://nocukr.org/about/structures/sportivniy-arbitrazhniy-sud/reglament-sas/>.
43. Родченков Г. Допінг [Текст]. Легка атлетика. 20014. N1/2. С. 28-31
44. Родченков Г. Про гормони і їх місце в сучасному суспільстві і спорт: допінг [Текст]. Легка атлетика. 20014. N3/4. С. 30-32
45. Родченков Г. Застосування антидопінгових правил ІААФ [Текст]. Легка атлетика. 20014. N6 . С. 10-12.
46. Родченков Г. Боротьба з допінгом у спорті: 2004-й, олімпійський, рік [Текст]. Легка атлетика. 20014. N8/9. С. 48-52
47. Родченков Г. Короткий курс історії Всесвітнього Анти-допінгового Агенства (ВАДА). Легка атлетика. 20016. N7/8. С. 42-44

48. Саруханян Л. А., Давидов Т. С. Проблема допінгу в сучасному спорті. Молодіжний науковий форум: Гуманітарні науки. 2016. № 3 (31). С. 87-97.
49. Сергієнко В. М., Корж С. О. Поняття допінгу та нормативноправове регулювання боротьби з цим явищем у спорті. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 3. (110). С. 516-519.
50. Сотір А. Правове регулювання допінгу в спорті. URL: <https://www.slideshare.net/UBA-komitet/ss-62332105>
51. Талібова А. Олімпійський спорт: методи боротьби з допінгом. Аналітика. 2014. № 2(15). С. 30-34.
52. Тимошенко Д.С. Допінг как соціальная проблема. Теорія і практика фізичної культури. 2014. № 3. С. 49-53.
53. Тимченко Л. Д., Кононенко В. П. Рішення міжнародних судових органів у контексті реалізації норм міжнародних договорів. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60-річчя проф. М. В. Буроменського : моногр. / авт. кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса: Фенікс, 2017. С. 197-217.
54. Фісенко Є. Ф. Кримінальні кодекси України 2001 та 1960 рр.: Порівняльні таблиці. Київ: Істина, 2001. С. 90-92.
55. Чередник Р. В. Становлення спортивного права як комплексної галузі в правовій системі України. Актуальні проблеми політики. Одеса: Фенікс, 2011. Вип. 42. С. 272-279.
56. Чубаров В. В. До теорії і практики спортивного арбітражу. Третійський суд. 2011. № 2. С. 153-165.
57. New research from Versapak Doping Control provides an insight into the UK's perception of doping in sport. URL: <https://versapak-antidoping.com/uks-perception-of-doping-in-sport/>